הפעלה פרק 3 - מהי דמוקרטיה? מסע בזמן אל סוד הדמוקרטיה

<u>דף מידע לקבוצה 1: אתונה ורומא העתיקה</u>

הסיפור ההיסטורי:

בעולם העתיק נולדו שתי הדרכים המרכזיות לניהול שלטון העם.

באתונה העתיקה (יוון) נולדה הדמוקרטיה הישירה: כל האזרחים (הגברים החופשיים) התכנסו פיזית בכיכר העיר, דנו והצביעו בעצמם על כל חוק, מס או החלטה – ברוח של שיתוף מלא.

לעומת זאת, ברומא העתיקה נולדה הרפובליקה ומבנה הייצוג: האזרחים לא חוקקו בעצמם, אלא בחרו נציגים (סנאטורים) שקיבלו את ההחלטות בשמם וניהלו את האימפריה.

המשימה שלכם:

עליכם להכריע בדילמה אזרחית: השנה ירדו מעט גשמים ומאגרי המים בעיר אוזלים. כעת צריכים להחליט האם להטיל מס חדש על כל התושבים כדי לממן כריית באר מים מרכזית חדשה.

- פתרו את הדילמה פעם אחת בשיטה הרומית (ייצוגית): בחרו 3 נציגים מתוככם. הנציגים יקשיבו בקצרה לדעות ויקבלו החלטה עבור כולכם.
- פתרו את הדילמה פעם שנייה בשיטה האתונאית (ישירה): כל חברי הקבוצה דנים, מציעים דעות ומצביעים בעצמם – והרוב קובע.

אבן הבניין שלכם לציר הזמן:

הכינו שלט ענקי ובו הכותרת: "שלטון העם: דמוקרטיה ישירה מול דמוקרטיה ייצוגית".

ערכו בשלט טבלת השוואה קצרה וברורה במענה לשאלות: באיזו שיטה קבלת ההחלטות הייתה מהירה יותר? באיזו שיטה הרגשתם שקולכם באמת משפיע? מה החסרונות של כל שיטה לדעתכם?

כל הזכויות שמורות לחוקרי אוניברסיטת חיפה © [2026]. מורים שותפים יכולים להשתמש במסמך זה למטרות חינוכיות בלבד תוך מתן קרדיט מלא למחברים. הפצת מסמך זה מחייבת אישור בכתב

הפעלה: המסע בזמן אל סוד הדמוקרטיה

דף מידע לקבוצה 2: אנגליה, 1215 – ה"מגנה כרטה"

הסיפור ההיסטורי:

במשך מאות שנים מלכים שלטו בכוח מוחלט והאמינו שהם מעל החוק. המלך ג'ון מאנגליה היה עריץ במיוחד: הוא הטיל מיסים כבדים, החרים רכוש וכלא אזרחים רק כי הם לא מצאו חן בעיניו.

בשנת 1215 נמאס לאצילים האנגלים מהעריצות שלו. הם מרדו, נפגשו איתו בשדה פתוח והכריחו אותו לחתום על מסמך היסטורי בשם **המגנה כרטה** ("הכתב הגדול").

המסמך קבע לראשונה בהיסטוריה עיקרון מהפכני: המלך אינו מעל החוק, ואסור לו לפגוע באזרח או לכלוא אותו ללא משפט הוגן.

- **המשימה שלכם:** אתם קבוצת האצילים שמאלצת את המלך לחתום על החוקים. לפניכם "צו מעצר מלכותי" ריק. נסחו מחדש את תהליך המעצר במדינה כדי להגן על האזרח הפשוט מפני קפריזות של השלטון. המציאו **3 תנאים קשוחים** שחייבים לקרות לפני שמותר לשים אדם מאחורי סורג ובריח (למשל: מי צריך לאשר את המעצר? אילו הוכחות צריך?).
- **אבן הבניין שלכם לציר הזמן:** הכינו שלט ענקי ובו הכותרת: "שלטון החוק והגבלת כוחו של השליט" 3 עקרונות להגבלת כוחו של העריץ ולהגנה עם חירותם וזכויותיהם של האזרחים.

כל הזכויות שמורות לחוקרי אוניברסיטת חיפה © [2026]. מורים שותפים יכולים להשתמש במסמך זה למטרות חינוכיות בלבד תוך מתן קרדיט מלא למחברים. הפצת מסמך זה מחייבת אישור בכתב

המסע בזמן אל סוד הדמוקרטיה

דף מידע לקבוצה 3: המהפכה האמריקאית (1776) והצרפתית (1789)

הסיפור ההיסטורי:

בסוף המאה ה-18 שטף את העולם גל מהפכות ששינה את האנושות לתמיד.

באמריקה, המתיישבים מרדו במלך בריטניה תחת הסיסמה "אין מיסוי ללא ייצוג בפרלמנט".

בצרפת, ההמונים הפילו את שלטון המלוכה המושחת והבטיחו עידן חדש של "חירות, שוויון, אחווה".

המהפכות האלו הושפעו מרעיון פילוסופי מדהים: לכל בני האדם יש **זכויות טבעיות** (כמו הזכות לחיים, לחירות ולקניין) – אלו זכויות שאדם מקבל פשוט מעצם היותו אדם, ואף שלטון או מלך לא רשאי לקחת אותן ממנו.

- **המשימה שלכם:** אתם מנהיגי המהפכה! עליכם לעצב את כרזת המהפכה הרשמית שלכם שתופץ ברחובות.
  1. בחרו את 3 הזכויות הטבעיות הכי חשובות לדעתכם, שבגללן שווה לצאת לרחובות ולהילחם.
  2. נסחו עבורן סיסמת בחירות קליטה וחדה (כמו הסיסמה הצרפתית או האמריקאית) שתגרום לכולם להצטרף אליכם.
- **אבן הבניין שלכם לציר הזמן:** הכינו שלט ענקי ובו הכותרת: "זכויות האדם והאזרח" עם 3 זכויות טבעיות ונימוק מדוע הן הכי חשובות בעינכם להבטחת זכויותיהם הטבעיות של בני האדם.

כל הזכויות שמורות לחוקרי אוניברסיטת חיפה © [2026]. מורים שותפים יכולים להשתמש במסמך זה למטרות חינוכיות בלבד תוך מתן קרדיט מלא למחברים. הפצת מסמך זה מחייבת אישור בכתב

הפעלה: המסע בזמן אל סוד הדמוקרטיה

דף מידע לקבוצה 4: אביב העמים (1848)

הסיפור ההיסטורי:

בשנת 1848 התרחש אירוע חסר תקדים: כמעט בבת אחת, פרצו מהפכות ביותר מ-50 מדינות ברחבי אירופה. האירוע הזה זכה לשם **"אביב העמים"**.

אזרחים מלאומים שונים (איטלקים, גרמנים, הונגרים ואחרים) יצאו אל הבריקדות ברחובות ודרשו מהמלכים שלהם חופש פוליטי, חוקה ודמוקרטיה. אבל הם לא עצרו שם – הם דרשו גם **עצמאות לאומית**.

המהפכנים הבינו שלצד זכויות הפרט, בדמוקרטיה יש מרכיב נוסף: הזכות של כל עם (לאום) לנהל את עצמו במדינה עצמאית משלו, מבלי שאימפריה זרה תשלוט עליו בכוח.

- **המשימה שלכם:** דמיינו שאתם עומדים על במה בכיכר העיר מול אלפי אזרחים זועמים המשוועים לחופש. עליכם לכתוב **"נאום כיכרות" קצר וסוחף** (4-6 שורות). הנאום שלכם צריך להסביר להמונים למה לא מספיק שנקבל זכויות אישיות מהמלך, אלא אנחנו חייבים להילחם כדי שהעם שלנו יהיה ריבון, חופשי ועצמאי בארצו.
- **אבן הבניין שלכם לציר הזמן:** הכינו שלט ענקי ובו הכותרת: "ריבונות העם והגדרה עצמית (לאומיות)" עם הסבר: מדוע חשוב שהעם יהיה ריבון חופשי ועצמאי בארצו?

כל הזכויות שמורות לחוקרי אוניברסיטת חיפה © [2026]. מורים שותפים יכולים להשתמש במסמך זה למטרות חינוכיות בלבד תוך מתן קרדיט מלא למחברים. הפצת מסמך זה מחייבת אישור בכתב